

Niels Erik Wille
lektor, cand.mag.
Performance-design
Inst. f. Kommunikation, Journalistik
og Datalogi
Roskilde Universitetscenter

Case 4, efterår 2007 = Afsluttende opgave til
kursus i Ophavsret mv., efterår 2005

Case: Teatergruppen Sol & Vår (S&V)

Teatergruppen Sol & Vår har specialiseret sig i nyskrevne, danske debatteater-stykker, typisk om de intellektuelles og kunstens vilkår i det moderne forbrugersamfund.

I gruppen indgår en instruktør (Ib Isengren, II), en scenograf (Søren Sølværgren, SS) (som også står for kostumer og lysdesign), en lyd - mand (Lars Lytter, LL) (som også står for lyddesign, inkl. redaktion af forestillingernes "lydspor", indlagt på afviklingscomputerens hard-disk) og en fast kerne af skuespillere. Hertil kommer en administrator (Anders Anchermand, AA) som også står for baren i forbindelse med forestillingerne. I forbindelse med forestillingerne tilknyttes yderligere - mere eller mindre frivillig - arbejdskraft.

Gruppen råder over en mindre teatersal med 90 pladser. Foyeren fungerer dels som billetsalg, dels som bar med udskænkning før, under og efter forestillingerne. I foyeren kan der spilles musik over et musikanlæg i baren.

Den aktuelle forestilling hedder **Bålet**, skrevet på bestilling af forfatteren Frode Frederiksen (FF) (medlem af Danske Dramatikeres Forbund). Forestillingen er beregnet til at vare en time, hvorefter der er debat. Den ventes at spille 30 gange.

Manuskriptet er løbende tilpasset forestillingen i et samarbejde mellem FF, II og skuespillerne. Det foreligger dels som almindelig skuespil tekst (dvs. dialog plus regi bemærkninger), dels som en egentlig "drejebog" med bemærkninger om den tekniske afvikling af forestillingen. Ud over det antal eksemplarer der skal bruges på teateret, er der trykt 5 eksemplarer til FF og 1 eksemplar til "pligtafleveringen" på Dramatisk Bibliotek.

Til forestillingen er anvendt ny musik i eksisterende indspilninger. Der er primært tale om stemningsskabende underlægning, mikset sammen med lydeffekter hentet fra en samling cd'er som er udgivet til brug i teater- og filmproduktion. LL har stået for sammenstillingen og produktionen, og står også for den løbende afvikling under forestillingen.

I forbindelse med indstuderingen af forestillingen optages der en video til intern brug. Den eksisterer i 2 eksemplarer, en brugskopi og en sikkerhedskopi. Begge dele opbevares nedlåst i AA's skrivebord.

En professionel fotograf er hyret til at tage billeder under indstuderingen, herunder portrætbilleder af II og de to hovedpersoner. Billederne skal bruges i forbindelse med markedsføring og PR, herunder produktion af plakater og annoncer, samt pressemeddelelser. Hertil kommer brug i forestillingens program.

I programmet indgår desuden en af SS' skitser til forestillingens scenografi.

Al tekst til program, plakat, annoncer og pressemeddelelser skrives af AA i samarbejde med II.

Den grafiske tilrettelæggelse af det trykte materiale, samt trykning af program og plakater, er lagt i hænderne på et bureau som gruppen har et flerårigt samarbejde med.

Spørgsmål

- 1) Hvilke elementer i teatergruppens aktiviteter (som beskrevet ovenfor) er omfattet af almindelig ophavsret. Hvor lang er beskyttelsestiden? Opregn elementerne og kommenter evt.
- 2) Hvilke elementer er beskyttet som nærtstående rettigheder? Hvor længe varer beskyttelsen? Opregn elementerne og kommenter evt.
- 3) Hvordan er forholdet til KODA, NCB og Gramex? Hvad skal der evt. søges om tilladelse til, indberettes og afregnes for?
- 4) Hvem har rettighederne til den video som optages under indstuderingen?
- 5) Må en af skuespillerne lave en kopi og bruge den som præsentationsmateriale i forbindelse med egne forhandlinger om ansættelse ved et andet teater? Begrund svaret.
- 6) AA har taget kontakt til et filmselskab med henblik på en optagelse af forestillingen og udgivelse som dvd. Tanken er at dvd'en kan an-

vendes som oplæg til debataftener i foreninger, aftenskoler og lign.
Hvem skal gives deres tilladelse til en sådan optagelse?

7) Et filmselskab har henvendt sig til FF for at få rettighederne til en filmatisering af dramaet/teaterstykket. Har FF ret til at forhandle om filmatiseringen på egen hånd, eller skal han inddrage andre i handlingerne?

8) Hvilke rettigheder - om nogen - er der knyttet til det lydbibliotek hvor lydmanden henter sine lydeffekter. Der er tale om optagelser af naturlyde, bymiljø, køretøjer og anden transport, dagligliv, maskiner osv.

OBS! Det er ikke nødvendigt at besvare alle spørgsmål, eller alle detaljer i de enkelte spørgsmål. Men det vil indgå i vurderingen hvor grundig besvarelsen er.

Besvarelse med kommentarer

Spørgsmål og svar

1) *Hvilke elementer i teatergruppens aktiviteter (som beskrevet oven-for) er omfattet af almindelig ophavsret. Hvor lang er beskyttelsestiden? Opregn elementerne og kommenter evt.*

Svar:

a) Teaterstykket **Bål** er et **sceneværk** som er omfattet af almindelig ophavsret, uanset om det foreligger som manuskript (dialog + regi-bemærkninger), drejebog og forestilling, eller i form af optagelse af forestillingen på video. Retten tilkommer forfatteren (FF), medmindre der er truffet aftale om at instruktør og enkelte skuespillere anerkendes som medforfattere (men det forudsætter en væsentlig indsats fra deres side udover hvad man normalt kan vente af henholdsvis en instruktør og en skuespiller).

Det må antages at der alene er overdraget rettigheder til teateret til de berammede opførelser; andre anvendelser af stykket forudsætter ny aftale. Hvis II og en eller flere skuespillere anerkendes som medforfattere, medfører det at de skal inddrages i nye aftaler (reglen om fællesværker, OHL § 6).

b) De indspillede musikstykker som anvendes i forestillingen, er omfattet af alm. ophavsret (**musikværker**: komponister og evt. **litterære værker**: tekstforfattere). Brugen forudsætter derfor dels tilladelse til offentlig fremførelse (KODA, baggrundsmusik), dels tilladelse til brugen af de indspillede værker i en "ny" indspilning, i form af forestillingens "lydspor" (NCB, indspilningsrettigheder). Overførslen til optagelser af forestillingen mhp. dvd-udgivelse (spørgsmål 6) vil være en ny "indspilning" som igen involverer NCB.

c) Sammenstillingen af indspillet musik og lydeffekter mv. kan formentlig forstås som en **bearbejdelse** der udløser nye alm. rettigheder, nemlig retten til bearbejdningen. Disse rettigheder tilkommer LL, men kan ikke udøves uden inddragelse af rettighedshaverne til de enkelte værker som indgår i bearbejdelsen (OHL § 4).

d) Alle de billeder som tages af den professionelle fotograf, er **fotografiske værker** og derfor omfattet af alm. ophavsret (se dog også spørgsmål 2, pkt. h). Fotografen formodes at have overdraget de nødvendige rettigheder til de beskrevne anvendelser. Andre anvendelser forudsætter ny aftale med fotografen. De bestilte **portrætbilleder** kan kun disponeres af fotografen i samarbejde med bestilleren som i dette tilfælde nok er teateret (OHL § 6o).

e) Scenografens skitser er også omfattet af alm. ophavsret som **billedkunstværker**. Gengivelse af skitserne i programmet forudsætter derfor at scenografen har overdraget de nødvendige rettigheder til denne fremstilling og spredning af eksemplarer.

f) Alle **tekster** der skrives til programmet, plakaten, annoncer og pressemeddelelser er omfattet af alm. ophavsret (**litterære værker**) og rettighederne tilhører som udgangspunkt de enkelte forfattere (altså AA og II), evt. i fællesskab (fællesværker). Det må antages at rettighederne til den umiddelbare anvendelse er overgået til teateret, andre anvendelser vil i givet fald forudsætte ny aftale.

Pressemeddelelser kan normalt gengives af de journalister de er sendt til, uden yderligere aftale eller kreditering. Det ligger i normal praksis. Der findes en særlig forsinkende beskyttelse (12 timer) i OHL § 72 for pressemeddelelser der tilsendes nyhedsmedierne fra udlandet, men det er en anden type pressemeddelelser.

g) Musikken som spilles i foyeren, er også omfattet af alm. ophavsret (**musikværker / litterære værker**). Fremførelsen regnes for offentlig og forudsætter derfor en aftale med KODA (pausemusik).

2) Hvilke elementer er beskyttet som nærtstående rettigheder? Hvor længe varer beskyttelsen? Opregn elementerne og kommenter evt.

Svar:

a) Alle de nedenfor nævnte nærtstående rettigheder er beskyttet i **50 år** efter "fremstillingen". Hvis de ikke udnyttes (offentliggøres) med det samme, men inden for rammerne af de 50 år, udløses en ny periode på 50 år fra tidspunktet for offentliggørelsen. (Det sidste gælder dog ikke for fotografiske billeder.)

b) Instruktørens indsats vil som udgangspunkt regnes for et bidrag til fremførelsen af værket, og vil derfor være omfattet af rettighederne i OHL 65 (**udøvendendes kunstneres rettigheder**). Der vil ikke være tvivl om at der er tale om en kunstnerisk fremførelse af et beskyttet værk. Rettighederne omfatter også videooptagelserne af forestillingen, herunder kontrol med anvendelsen af disse optagelser.

c) Scenografens, lysdesignerens og lyddesignerens bidrag vil ligeledes som udgangspunkt blive regnet for bidrag til fremførelsen, igen efter OHL § 65. (I øvrigt som under b.)

d) Endelig vil skuespillernes fremførelser være omfattet af OHL § 65. (I øvrigt som under b.)

e) De fremførelser af musikken som ligger i de allerede indspillede numre, vil ligeledes være omfattet af § 65. Brugen af indspilningerne i

offentlige fremførelser vil derfor være omfattet af aftaler med Gramex (OHL § 68).

f) Lydoptagelserne der er hentet fra den indspillede musik og fra biblioteket med lydeffekter, er omfattet af lydproducenternes rettigheder (OHL § 66). Rettighederne skal derfor være klareret til brug i forestillingen (Gramex). Rettighederne til de lydoptagelser som laves af teateret i forbindelse med produktionen af forestillingen vil overgå til producenten, dvs. teateret, men vil omfatte andres rettigheder.

g) Billedoptagelserne (videoptagelserne af indøvelsen af forestillingen) er omfattet af OHL § 67. Disse rettigheder vil tilhøre producenten, altså teateret, men de kan ikke udøves uden at der tages hensyn til alle de rettigheder som berøres af optagelserne. Da der ikke er tale om en filmoptagelse, gælder den sædvanlige filmformodningsregel ikke (jf. OHL § 58).

h) Alle fotografier er **fotografiske billeder**. Som fotografiske billeder er de beskyttet efter OHL § 70. Rettighederne tilkommer producenten, dvs. fotografen som firma. I det omfang billederne også er fotografiske værker er de samtidig omfattet af almindelig ophavsret (jf. spørgsmål 1, pkt. d.)

i) Der er hverken alm. ophavsret eller nærtstående rettigheder knyttet til den grafiske tilrettelæggelse af tryksager. Bureauet får derfor ikke nogen særlige rettigheder i kraft af deres arbejdsindsats, men bliver selvfølgelig betalt for den med et honorar.

3) Hvordan er forholdet til KODA, NCB og Gramex? Hvad skal der evt. søges om tilladelse til, indberettes og afregnes for?

Svar:

a) En del af svarene på dette spørgsmål ligger allerede i svarene 1b), 1c), 1g), 2e) og 2f)

b) Der skal søges tilladelse hos KODA til offentlig fremførelse af den allerede indspillede musik, og der skal indberettes og afregnes for den konkrete brug, henholdsvis som baggrundsmusik og pausemusik. Ved baggrundsmusik forstås musik som spilles under forestillingen men som stemningsskabende baggrund. Der sker samtidig indberetning og afregning til Gramex.

c) NCB skal involveres i en aftale om at overføre den allerede indspillede musik til forestillingens lydspor. Ligeledes i aftaler om overførsel til en optagelse af forestillingen mhp. udgivelse som dvd.

4) Hvem har rettighederne til den video som optages under indstuderingen?

Svar:

Svaret fremgår af svarene 1a), 1b), 1c), 2b), 2c), 2d), 2e) og 2f). Hertil kommer rettighederne til selve billedoptagelsen (svar 2g).

5) Må en af skuespillerne lave en kopi og bruge den som præsentationsmateriale i forbindelse med egne forhandlinger om ansættelse ved et andet teater? Begrund svaret.

Svar:

Det må bero på den aftale som er truffet i forbindelse med optagelserne. Normalt vil svaret være et NEJ, idet materialet opfattes som produceret til rent intern brug. Ingen af bidragyderne er interesseret i at lade udenforstående få adgang til opleve alle de fejl og mangler som præger arbejdsprocessen. Men det vil være ekstra uheldigt at lade et konkurrerende teater få indblik i arbejdet "bag kulisserne",

Den beskrevne brug vil ikke være en offentliggørelse i ophavsrettens forstand, og derfor ikke et egentligt ophavsretligt anliggende. Men der vil være tale om et alvorligt brud på en eksplicit eller underforstået aftale.

6) AA har taget kontakt til et filmselskab med henblik på en optagelse af forestillingen og udgivelse som dvd. Tanken er at dvd'en kan anvendes som oplæg til debataftener i foreninger, aftenskoler og lign. Hvem skal give deres tilladelse til en sådan optagelse?

Svar:

a) Forfatteren skal give tilladelse til filmatisering af stykket (og evt. medforfattere).

b) Instruktør, scenograf/lysdesigner og lyddesigner skal give tilladelse til brugen af opsætningen. Skuespillerne skal give tilladelse til at bruge deres bidrag til opsætningen, herunder selve fremførelsen af rollerne.

c) Rettighederne til de anvendte musikværker skal forhandles med KODA, NCB og Gramex.

d) Teateret har ikke nogen selvstændige (producent)rettigheder, men må jo inddrages hvis optagelserne skal foregå i teateret.

e) Det har ingen rettmæssig betydning for hverken indspilningen eller den senere anvendelse af dvd'en at den er tænkt til brug i undervisningen og som oplæg til debat. Ophavsmænd og medvirk-

ende skal under alle omstændigheder give tilsagn til de nødvendige optagelser og den efterfølgende udgivelse. Det er muligt at de vil nøjes med et mindre honorar eller medvirke gratis for det gode formåls skyld, men det er en helt anden historie.

Da dvd'en er et filmværk (som ovenikøbet gengiver et sceneværk) er den ikke omfattet af undtagelserne i OHL § 21 (offentlig fremførelse) i forbindelse med undervisning og arrangementer hvor offentligheden har adgang uden betaling. I den sidste bestemmelse ville den også falde for kravet om at den offentlige værkfremførelse ikke må være en central del af arrangementet. Der skal altså gives en generel tilladelse til brugen af dvd'en ved offentlige arrangementer - eller en tilladelse fra gang til gang.

7) Et filmselskab har henvendt sig til FF for at få rettighederne til en filmatisering af dramaet/teaterstykket. Har FF ret til at forhandle om filmatiseringen på egen hånd, eller skal han inddrage andre i forhandlingerne?

Svar:

FF kan forhandle filmrettighederne til sit skuespil på egen hånd, medmindre

- 1) han har overdraget forhandlingsretten til Danske Dramatikeres Forbund og/eller
- 2) han har accepteret at andre, f.eks. II og en eller flere skuespillere, optræder som medforfattere.

8) *Hvilke rettigheder - om nogen - er der knyttet til det lydbibliotek hvor lydmanden henter sine lydeffekter. Der er tale om optagelser af naturlyde, bymiljø, køretøjer og anden transport, dagligliv, maskiner osv.*

Svar:

Lydoptagelser af denne art er omfattet af OHL § 66 (retten til lydoptagelser - en af de nærtstående rettigheder). Da der er tale om reallyd, er der ingen værker med almindelig ophavsret. Retten til lydoptagelserne tilfalder producenten. Disse rettigheder omfatter bl.a. eneretten til offentlig fremførelse (henvisning fra § 66 til OHL § 21), og teateret bør derfor sikre sig at denne ret er omfattet af det man betaler for ved anskaffelsen af lydbiblioteket.

Roskilde, 27. nov. 2005, rev. 18. nov. 2007
Niels Erik Wille